

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 3 och 4 kap. konsumentskyddslagen, 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, 5 § hyreslagen och 4 § jordlegolagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att vissa ändringar och tillägg görs i de stadganden i konsumentskyddslagen som gäller reglering av avtalsvillkor och jämkning av avtal. Propositionen hänför sig till tilläggsprotokollet till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet). Avsikten med propositionen är att samordna den finska lagstiftningen med Europeiska gemenskapernas direktiv om oskäligen villkor i konsumentavtal.

Det föreslås att de marknadsrättsliga tvångsmedel om vilka det stadgas i konsumentskyddslagen, dvs. förbud och vite, skall kunna riktas också mot en sådan sammanslutning av näringsidkare som har utarbetat oskäligen avtalsvillkor för konsumentavtal eller vars anvisningar eller rekommendationer i övrigt har lett till att ur konsumentens synvinkel oskäligen villkor används.

Stadgandena i konsumentskyddslagen om jämkning av ett enskilt avtal skall preciseras och kompletteras så att de motsvarar direkti-

vet. Till lagen skall fogas ett nytt stadgande som gäller tolkning av avtal. Tolkningsregeln skall tillämpas på sådana avtalsvillkor som har utarbetats i förväg utan att konsumenten har kunnat påverka villkorets innehåll. Enligt förslaget skall sådana villkor tolkas till förmån för konsumenten.

Till följd av de föreslagna ändringarna i konsumentskyddslagens jämningsstadganden skall det generella jämningsstadgandet i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område och de i sak motsvarande jämningsstadgandena i hyreslagen och jordlegolagen inte längre tillämpas på konsumentavtal. Propositionen innehåller förslag till de ändringar som behövs i dessa stadganden.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft den 1 januari 1995. Tidpunkten för ikraftträdandet grundar sig på direktivets ikraftträdelsebestämmelser. De föreslagna stadgandena skall tillämpas på avtal som ingås efter att lagen trätt i kraft.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1	DETALJMOTIVERING	10
ALLMÄN MOTIVERING	3	1. Lagförslagen	10
1. Nuläge	3	1.1. Konsumentskyddslagen	10
1.1. Lagstiftning och praxis	3	1.2. Lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område	17
Reglering av avtalsvillkor	3	1.3. Hyreslagen	17
Jämkning av avtal	3	1.4. Jordlegolagen	17
Tolkning av avtal	4	2. Ikraftträdande	17
Lagvalsregler	4	LAGFÖRSLAGEN	18
1.2. EG:s direktiv om oskäligen villkor i konsumentavtal	4	1. Lag om ändring av 3 och 4 kap. konsumentskyddslagen	18
Tillämpningsområde	4	2. Lag om ändring av 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område	19
Civilrättsliga bestämmelser	5	3. Lag om ändring av 5 § hyreslagen	19
Marknadsrättsliga bestämmelser	5	4. Lag om ändring av 4 § jordlegolagen	20
Direktivets bilaga	6	BILAGA	21
1.3. Lagstiftning i de övriga nordiska länderna	6	Parallelltexter	21
2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	6	1. Lag om ändring av 3 och 4 kap. konsumentskyddslagen	21
2.1. Allmänt	6	2. Lag om ändring av 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område	23
2.2. Reglering av avtalsvillkor	7	3. Lag om ändring av 5 § hyreslagen	23
2.3. Jämkning av avtal	7	4. Lag om ändring av 4 § jordlegolagen	24
2.4. Tolkning av avtal	8		
2.5. Direktivets bilaga	9		
3. Propositionens verkningar	9		
4. Beredningen av propositionen	9		
5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	10		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Reglering av avtalsvillkor

De grundläggande stadgandena om reglering av avtalsvillkor i avtal mellan konsumenter och näringsidkare ingår i 3 kap. konsumentskyddslagen (38/78). Lagen om konsumentombudsmannen (40/78) och lagen om marknadsdomstolen (41/78) stadgar närmare om övervaknings- och påföljdssystemet.

Enligt det generella stadgandet i 3 kap. konsumentskyddslagen får inte en näringsidkare vid utbud av konsumtionsnyttigheter använda ett sådant avtalsvillkor som med beaktande av priset på konsumtionsnyttigheten och av övriga omständigheter som inverkar på saken bör anses som oskäligt mot konsumenterna. En näringsidkare kan förbjudas att använda ett avtalsvillkor som konstaterats vara oskäligt eller att på nytt använda ett sådant villkor eller ett villkor som är jämförbart med det. Förbudet kan också riktas mot en person som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar för dennes räkning. Förbudet skall i allmänhet förenas med vite.

Förbudet meddelas av marknadsdomstolen på konsumentombudsmannens ansökan. Konsumentombudsmannen kan i vissa fall själv meddela förbud eller meddela ett temporärt förbud. Om konsumentombudsmannen vägrar föra ett ärende om förbud av avtalsvillkor till marknadsdomstolen, är en registrerad förening som verkar för bevakande av löntagare eller konsumentintressen berättigad att göra det.

Också övrig lagstiftning innehåller stadganden om reglering av avtalsvillkor. De avtalsvillkor som används av kreditinstitut regleras i kreditinstitutslagen (1607/93). Enligt ett generellt stadgande i lagens 10 kap. får ett kreditinstitut i sin verksamhet inte använda ett avtalsvillkor som inte hör till kreditinstitutets verksamhet eller som med hänsyn till villkorets innehåll, parternas ställning eller omständigheterna skall anses oskäligt mot kunden. Finansinspektionen, som övervakar användningen av avtalsvillkoren, kan förbjuda ett kreditinstitut att fortsätta eller att på nytt använda ett oskäligt avtalsvillkor. Finansinspektionen kan förena förbudet med vite. Kreditinstitutet kan

inom stadgad tid föra förbudet till behandling i marknadsdomstolen. Med tanke på konsumentskyddet övervakar också konsumentombudsmannen kreditinstitutens avtalsvillkor.

Enligt ellagen (319/79) skall ett elverk som för allmänt bruk levererar elektricitet iakttä de elleveransvillkor som handels- och industriministeriet godkänt. En regeringsproposition med förslag till elmarknadslag (RP 138/1994 rd) har i augusti 1994 avlåtits till riksdagen. Den föreslagna lagen skall delvis ersätta den gällande ellagen. Den föreslagna elmarknadslagen innehåller ett motsvarande system för godkännande av avtalsvillkoren. Enligt telelagen (183/87) fastställer trafikministeriet de allmänna grunderna för leveransvillkoren för teleanslutningar. Skyddet av näringsidkare, särskilt små företag, mot oskäliga avtalsvillkor förstärktes genom den lag om reglering av avtalsvillkor mellan näringsidkare (1062/93) som trädde i kraft i början av 1994.

Jämkning av avtal

I 4 kap. konsumentskyddslagen stadgas om jämkning av enskilda avtal som gäller konsumtionsnyttigheter. Det avtalade priset på en konsumtionsnyttighet kan jämkas, om priset är oskäligt med hänsyn till konsumtionsnyttighetens kvalitet eller den allmänna prisnivån. Om ett annat villkor i avtalet är oskäligt mot konsumenten, kan det jämkas eller lämnas utan avseende. Avtalet kan också till övriga delar jämkas, om det skulle vara oskäligt att fordra att avtalet, efter att ett villkor jämkats, förblir oförändrat i kraft till övriga delar. En jämkning kan i detta fall också ske till förmån för näringsidkaren. I sista hand kan avtalet förordnas att helt förfalla.

Genom en lag som trädde i kraft vid ingången av 1983 ändrades 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/29, härefter avtalslagen) på så sätt att paragrafen blev ett jämkningsstadgande som gäller rättshandlingar i allmänhet. Förutom på avtal kan stadgandet tillämpas även på andra förmögenhetsrättsliga rättshandlingar och på alla villkor i dem, inklusive villkor som gäller vederlagets storlek. Ett sådant villkor i en rättshandling som är oskäligt eller vars tillämpning skulle leda till oskälighet kan jämkas eller

lämnas utan avseende. Vid bedömningen av oskäligheten skall beaktas alla omständigheter som inverkar på saken. Vid behov kan också andra villkor jämkas än det villkor som direkt leder till oskäligheten. Om villkoren inte kan jämkas så att de blir skäliga, kan rättshandlingen i sin helhet förfalla.

Jämkningsstadganden som till sitt innehåll motsvarar 36 § avtalslagen ingår också i jordlegolagen (258/66) och hyreslagen (653/87). Särskilda jämkningsstadganden finns dessutom i bland annat räntelagen (633/82), lagen om arbetsavtal (320/70), äktenskapslagen (234/29) och lagen om underhåll för barn (704/75).

Tolkning av avtal

I finsk lagstiftning finns inte några stadganden om tolkning av avtalsvillkor. Tolkningsskottorna och tolkningsprinciperna har utvecklats i rättsvetenskapen och i rättspraxis. Den tolkningsprincip som är mest känd och som mest vedertaget tillämpas i praxis är den s.k. oklarhetsregeln, enligt vilken ett avtalsvillkor skall tolkas till nackdel för den som utarbetat villkoret. I rättspraxis har oklarhetsregeln återopats som grund i bl.a. högsta domstolens avgöranden HD 1974-II-17, 1978-II-126 och 1990:74. I alla dessa rättsfall har frågan gällt standardvillkor, dvs. sådana avtalsvillkor som den ena parten i förväg har utarbetat för åtskilliga enskilda avtalsförhållanden. Man har därför ansett att oklarhetsregeln har en särskild betydelse när man tolkar standardavtal.

Lagvalsregler

I lagen om tillämplig lag vid avtal av internationell karaktär (466/88) stadgas generellt om vilken stats lag som skall tillämpas på det inbördes förhållandet mellan avtalsparterna, när avtalet har anknytning till olika stater.

Enligt huvudregeln i lagens 4 § kan avtalsparterna komma överens om den tillämpliga lagen i sitt inbördes förhållande, dvs. låta en laghänvisning ingå i avtalet. I konsumentavtal är emellertid en laghänvisning i regel inte tillåten. Enligt lagens 10 § tillämpas på konsumentavtal lagen i den stat där konsumenten har sitt hemvist, om avtalet har tillkommit som ett resultat av att den näringsidkare som är konsu-

mentens avtalspart eller dennes företrädare har marknadsfört sin produkt i denna stat. Paragrafen gäller inte ett sådant avtal om en tjänst eller nyttjanderätt enligt vilket tjänsten utförs eller nyttjanderätten begagnas endast utanför den stat där konsumenten har sitt hemvist.

I lagen om tillämplig lag vid vissa försäkringsavtal av internationell karaktär (91/93) stadgas om val av den lag som skall tillämpas på försäkringsavtal, när försäkringsgivarens centrala förvaltning och det driftställe från vilket försäkringen har beviljats är belägna i en stat som är part i EES-avtalet. Enligt lagens 12 § är en laghänvisning tillåten också i konsumentavtal, men genom hänvisningen får inte de rättigheter inskränkas som en i Finland varaktigt bosatt konsument har enligt tvingande finska stadganden.

1.2. EG:s direktiv om oskäliga villkor i konsumentavtal

EG:s råd har den 5 april 1993 utfärdat ett direktiv om oskäliga villkor i konsumentavtal (93/13/EEG). Medlemsstaterna skall senast den 31 december 1994 sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. Direktivets bestämmelser skall tillämpas på avtal som ingås efter den dag då direktivet träder i kraft. Direktivet är ett s.k. minimidirektiv, vilket innebär att medlemsstaterna till skydd för konsumenterna får anta eller behålla också strängare bestämmelser om oskäliga villkor.

Tillämpningsområde

Enligt artikel 1.1 gäller direktivet oskäliga villkor i avtal som slutits mellan en näringsidkare och en konsument. Utanför tillämpningsområdet faller enligt artikel 1.2 avtalsvillkor som motsvarar tvingande lagstiftning eller bestämmelser eller principer i sådana internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet.

Artikel 2 i direktivet innehåller sådana definitioner av begreppen konsument och näringsidkare som preciserar tillämpningsområdet. I artikel 3 definieras begreppet oskäligt villkor närmare. Av definitionen följer att direktivet tillämpas endast på sådana avtalsvillkor som

inte har varit föremål för individuell förhandling mellan parterna. Ett sådant villkor skall enligt artikel 3.1 anses vara oskäligt, om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

Enligt artikel 3.2 i direktivet skall ett avtalsvillkor inte anses ha varit föremål för individuell förhandling, om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll. Enligt bestämmelsen avses med detta särskilt standardavtal som formulerats i förväg. Även om man särskilt har förhandlat om ett enskilt villkor eller om vissa delar av ett villkor, tillämpas artikeln på resten av avtalet, om en samlad bedömning av avtalet leder till slutsatsen att det likväl rör sig om ett i förväg formulerat standardavtal. Om en näringsidkare hävdar att ett avtalsvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har han bevisbördan för sitt påstående.

I artikel 3.3. hänvisas till den vägledande lista i direktivets bilaga som innehåller villkor som kan anses oskäliga. I hänvisningen betonas att listan inte är uttömmande.

Civilrättsliga bestämmelser

När man bedömer om ett avtalsvillkor är oskäligt, skall enligt artikel 4.1 beaktas vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser samt alla omständigheter i samband med avtalslutet. Dessutom skall beaktas alla villkor i avtalet samt villkor i något annat avtal som anknyter till det ingångna avtalet. Dessa bedömningsgrunder skall emellertid inte tillämpas när de marknadsrättsliga förfarandena enligt artikel 7 används.

Enligt artikel 4.2 i direktivet får bedömningen av avtalsvilkors oskälighet inte avse beskrivningen av avtalets huvudföremål eller frågan om förhållandet mellan priset eller ersättningen å ena sidan och de sålda tjänsterna och varorna å andra sidan, om villkoren är klart och begripligt formulerade. Avsikten med bestämmelsen har preciserats i direktivets preambel bland annat genom omnämmandet av att bedömningen inte omfattar sådana villkor i försäkringsavtal som tydligt definierar och begränsar den försäkrade risken eller försäkringsgivarens ansvar, eftersom dessa restriktioner

beaktas vid beräkningen av den premie som betalas av konsumenten.

Enligt artikel 5 skall skriftliga avtalsvillkor vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvilkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. Tolkningsregeln gäller inte vid marknadsrättsliga förfaranden enligt artikel 7.

I artikel 6.1 regleras de rättsliga följderna av oskäligheten. Enligt punkten skall medlemsstaterna föreskriva att oskäliga villkor i avtal mellan en näringsidkare och en konsument inte är, på ett sätt som närmare stadgas i nationell rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna till övriga delar, om avtalet kan bestå utan de oskäliga villkoren.

Enligt artikel 6.2 begränsas användningen av ett sådant villkor som gäller den lag som tillämpas på avtalet (laghänvisning) i ett sådant fall då avtalet har nära anknytning till medlemsstaternas territorium. Medlemsstaterna skall enligt bestämmelsen vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att konsumenterna inte förlorar det skydd som ges i detta direktiv på grund av att något tredje lands lagstiftning väljs som tillämplig lag för avtalet.

Marknadsrättsliga bestämmelser

De förfaranden som anknyter till övervakningen och påföljderna av användningen av oskäliga villkor regleras i artikel 7. Enligt artikel 7.1 skall medlemsstaterna se till att det i konsumenternas och de konkurrerande näringsidkarnas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter. De medel som avses här skall enligt artikel 7.2 omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse av att skydda konsumenterna, enligt nationell lagstiftning får föra ett ärende till domstolar eller behöriga administrativa myndigheter. Domstolen eller myndigheten skall kunna avgöra om avtalsvilkoren som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.

Enligt artikel 7.3 kan de rättsliga åtgärder som avses i punkt 2, med beaktande av

nationella rättsregler, riktas mot en enskild näringsidkare eller gemensamt mot flera näringsidkare inom samma bransch. Åtgärderna kan också riktas mot en sådan sammanslutning av näringsidkare som använder samma allmänna avtalsvillkor eller liknande villkor eller rekommenderar att sådana används.

Direktivets bilaga

Den lista på avtalsvillkor som ingår i direktivets bilaga innehåller två punkter. I bilagans punkt 1 ingår villkor som i allmänhet kan anses vara oskäligen. Punkt 2 i bilagan innehåller undantag i fråga om tillämpningen av vissa av de villkor som nämns i punkt 1.

Bilagan och dess tillämpning i praktiken behandlas närmare i den detaljerade motivering till 3 kap. 1 § konsumentskyddslagen.

1.3. Lagstiftning i de övriga nordiska länderna

Såväl de marknadsrättsliga övervaknings- och påföljdssystemen i fråga om avtalsvillkor som de civilrättsliga stadgandena om jämkning av avtal är i alla de nordiska länderna i huvuddrag enhetliga. Det saknas stadganden om tolkning av avtalsvillkor, men oklarhetsregeln är allmänt känd och vedertaget tillämpad.

Den svenska lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (1971:112) skyddar konsumenterna mot oskäligen avtalsvillkor. Konsumentombudsmannen övervakar att lagen följs och på basis av hans talan kan marknadsdomstolen förbjuda användningen av ett sådant avtalsvillkor som kan anses oskäligt. Förbudet förenas i regel med vite. Till den svenska lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmyndhetsrättens område (1915:218) och dess 36 § fogades i början av 1976 ett generellt jämningsstadgande, som till sitt innehåll i sak är identiskt med det finska.

I Norge finns stadgandena om reglering av avtalsvillkor i lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (16.6.1972 nr 47). Forbrukerombudet är övervakande myndighet. Markedsrådet beslutar om förbud av ett villkor. Ett förbud förenas normalt med vite. Också konsumenterna och konsumentorganisationerna kan föra ett ärende till behandling i markedsrådet, om forbrukerombudet låter bli att vidta åtgärder i ärendet. Till den norska lov

om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (31.5.1918 nr 4) och dess 36 § fogades 1983 ett allmänt jämningsstadgande. Stadgandet skiljer sig från motsvarande stadganden i de övriga nordiska länderna på så sätt att också handelssed kan jämkas med stöd av det.

Den danska lov om markedsføring (1.6.1994) har nyligen reviderats. Den nya lagen trädde i kraft i början av oktober 1994. Lagen innehåller marknadsrättsliga stadganden, med stöd av vilka förfaranden som strider mot god marknadsföringssed kan förbjudas. Stadgandena har tillämpats också på förbud av oskäligen avtalsvillkor. Forbrugerombudsmannen övervakar att lagen efterföljs. Ett eventuellt förbud utdöms av Sø- og handelsretten i Köpenhamn. I början av 1975 trädde det generella jämningsstadgandet i 36 § i den danska lov om aftaler og andre retshandling på formuerettens område i kraft. Stadgandet skiljer sig från det finska, svenska och norska stadgandet på det sättet att med stöd av det kan ingrepp göras endast i det oskäligen villkoret, men inte i det övriga avtalsinnehållet.

Den isländska konkurrenslagen, som trädde i kraft 1993, innehåller också marknadsrättsliga stadganden. I lagen förbjuds ett förfarande som strider mot god affärssed eller som är otillbörligt med hänsyn till konsumenterna. Stadgandet kan också tillämpas på oskäligen avtalsvillkor. Konkurrensrådet kan förbjuda ett lagstridigt förfarande och förena förbudet med vite.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

2.1. Allmänt

Direktivet om oskäligen villkor i konsumentavtal fogades genom beslut Nr 7/94 av Gemensamma EES-kommittén till det regelverk som EES-avtalet omfattar. Propositionen innehåller de ändringar som krävs i finsk lagstiftning för att genomföra direktivet.

Jämkning av oskäligen avtal har i Finland av tradition varit en viktig och central del av kontraktsrätten. I fråga om konsumentavtalen finns också ett särskilt övervaknings- och påföljdssystem, med hjälp av vilket användningen av oskäligen avtalsvillkor effektivare kan förhindras än genom att enskilda avtal jämkas.

Genomförandet av direktivet medför således inte några väsentliga ändringar i principerna i vår kontraktsrätt.

Till sitt tillämpningsområde är direktivet betydligt snävare än den finska lagstiftningen om oskäliga avtalsvillkor. Direktivet gäller endast konsumentavtal och villkor i sådana avtal endast i begränsad utsträckning. Det regelverk som gäller jämkning och som är i kraft i Finland täcker alla slags avtal och avtalens alla villkor. Vid beredningen av propositionen har en utgångspunkt varit att så långt som möjligt bevara de vidsträckta möjligheter att jämka avtal och de elastiska medel för att utföra denna jämkning som existerar enligt principerna i den finska kontraktsrätten. Propositionen saknar därför de begränsningar i tillämpningsområdet som motsvarar direktivet. Eftersom direktivet är ett s.k. minimidirektiv, är det möjligt att hålla i kraft en lagstiftning som är bättre för konsumenterna.

I Finland skyddas en konsument effektivare mot tillämpning av en främmande stats lag än i direktivet. I konsumentavtalen är en laghänvisning i regel förbjuden. Genomförandet av direktivets artikel 6.2, som gäller laghänvisningar, kräver således inte någon ändring i finsk lagstiftning.

2.2. Reglering av avtalsvillkor

Systemet för reglering av avtalsvillkor enligt 3 kap. konsumentskyddslagen motsvarar i huvuddrag de krav som uppställs i artikel 7 i direktivet. Från direktivet avviker den finska lagstiftningen endast i fråga om de grupper som kan bli föremål för tvångsmedel. Enligt 3 kap. 2 § konsumentskyddslagen kan ett förbud och ett vite riktas mot en sådan näringsidkare som använder oskäliga villkor och av särskilda skäl också mot en person som är anställd hos honom eller som handlar för hans räkning. Enligt artikel 7.3 i direktivet kan de rättsliga påföljderna riktas, förutom mot de näringsidkare som använder oskäliga avtalsvillkor, också mot sådana sammanslutningar av näringsidkare som använder likadana villkor eller rekommenderar att sådana villkor används.

Också i Finland är det vanligt att näringslivets föreningar utarbetar standardvillkor för sin bransch. Föreningarna kan också genom sina rekommendationer och anvisningar påverka hur villkorspraxisen utvecklas. En bransch-

förening kan därför i praktiken ha en avgörande makt att påverka hurdana avtalsvillkor som används inom branschen.

Det har ansetts att ett genomförande av direktivet förutsätter att de nationella myndigheterna och domstolarna har till sitt förfogande åtminstone de medel som nämns i direktivet. På grund av detta föreslås i propositionen att systemet för reglering av avtalsvillkor kompletteras på så sätt att det utsträcks också till den verksamhet som näringsidkarnas sammanslutningar idkar.

Det föreslås att näringsidkarnas sammanslutningar, när de utarbetar standardvillkor och ger rekommendationer eller råd i fråga om villkor, skall se till att deras förfarande inte leder till att sådana villkor används som är oskäliga mot konsumenterna. Tvångsmedlen enligt 3 kap. konsumentskyddslagen skall vid behov kunna riktas mot en sammanslutning som handlat i strid med denna förpliktelse.

De rättsliga medel som behövs för att förhindra att oskäliga villkor används i konsumentavtal skall enligt artikel 7 i direktivet existera, förutom i konsumenternas, också i de konkurrerande näringsidkarnas intressen. I propositionen har det inte ansetts vara nödvändigt att till konsumentskyddslagen foga något uttryckligt stadgande om att konkurrenternas intresse skall beaktas, eftersom denna fråga redan är reglerad på annat sätt i lagstiftningen. Vem som helst, också en konkurrerande näringsidkare, kan göra en anmälan till konsumentombudsmannen, om han misstänker att någon näringsidkare använder villkor som är oskäliga mot konsumenterna. Enligt 1 § lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/78) är det förbjudet att i näringsverksamhet använda ett förfarande som strider mot god affärssed eller som på annat sätt är otillbörligt mot en annan näringsidkare. En näringsidkare, mot vilken ett sådant förfarande riktas eller vars verksamhet kan skadas av det, kan föra ärendet till behandling i marknadsdomstolen.

2.3. Jämknings av avtal

Både enligt 4 kap. 1 § konsumentskyddslagen och 36 § avtalslagen grundar sig jämkningen av avtal på en helhetsbedömning, vid vilken skall beaktas alla omständigheter som inverkar på saken. Direktivet skiljer sig på denna punkt i viss mån från finsk rätt. Enligt artikel 4 i

direktivet kan vid bedömningen beaktas endast de förhållanden som rådde vid avtalsslutet. Ett avtalsvillkor, som var oskäligt vid avtalsslutet, kan också senare jämkas trots att förhållandena eventuellt förändrats. Enligt de finska stadgandena skall vid jämkningen alltid beaktas också de förhållanden som råder efter avtalsslutet.

På grund av att direktivet är ett minimidirektiv kan förändringar i förhållandena beaktas vid helhetsbedömningen, om detta leder till en jämkning av avtalet till konsumentens förmån. I långvariga konsumentavtal är jämkningsbehovet ofta beroende just av att avtalet, t.ex. på grund av oväntade förändringar i konsumentens livssituation, blir oskäligt mot honom. De förändrade förhållandena kan emellertid också leda till att ett sådant villkor med bristande jämvikt som vid avtalsslutet tagits in i avtalet med tiden mister sin betydelse, vilket innebär att det inte längre finns något behov av jämkning.

Ett genomförande av direktivet förutsätter att konsumenten i nationell lagstiftning i varje hänseende garanteras en minst lika bra rättslig ställning som i direktivet. Om de omständigheter som råder efter avtalsslutet beaktas, kan detta vid en tillämpning av gällande stadganden i vissa fall leda till att konsumenten kommer i en sämre ställning än vad direktivet stadgar.

Av nämnda orsak föreslås att till 4 kap. konsumentskyddslagen fogas ett stadgande, enligt vilket förändringar i förhållandena inte kan beaktas till nackdel för konsumenten vid en bedömning av oskäligheten, om villkoret i fråga var oskäligt mot konsumenten vid avtalsslutet. Det har dock ansetts vara viktigt att den gällande möjligheten, som är mera elastisk än direktivet, att vid bedömningen beakta alla förhållanden i mån av möjlighet fortsättningsvis skall stå till förfogande. Därför föreslås att begränsningen i bedömningsgrunderna inte skall gälla alla jämkningssituationer, utan endast sådana i förväg utarbetade avtalsvillkor som faller inom direktivets tillämpningsområde.

Direktivet och de finska jämkningsstadgandena skiljer sig från varandra också i fråga om de rättsliga påföljderna av oskäligheten. Enligt direktivet kan jämkningen endast gälla det oskäliga villkoret. Till övriga delar binder avtalet som sådant parterna, om det kan förbli i kraft utan det oskäliga villkoret. Enligt finsk

rätt kan avtalet jämkas också till andra delar än endast det villkor som orsakat oskäligheten. Målet är att avtalets hela innehåll blir sådant att parternas rättigheter och skyldigheter sammellan är i tillräcklig balans. Jämkningsvillkor som är oskäligt mot konsumenten kan således ge upphov till ett behov att ändra avtalets övriga innehåll till förmån för näringsidkaren. Eftersom en dylik påföljd inte är tillåten enligt direktivet, måste också den finska lagstiftningen på motsvarande sätt ändras.

Begränsningen av de rättsliga påföljderna enligt direktivet skall enligt propositionen gälla endast sådana i förväg utarbetade avtalsvillkor som faller inom direktivets tillämpningsområde. Tillämpningen av stadgandet har i propositionen dessutom begränsats så att det endast skall gälla sådana villkor som enligt definitionen i direktivets artikel 3 skall anses vara oskäliga. Ett avtalsvillkor skall enligt direktivet anses vara oskäligt, om villkoret i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter. Enligt den rådande uppfattningen i Finland förutsätter oskäligheten inte att god sed kränks.

Orsaken till att tillämpningsområdet för stadgandet begränsas i så stor utsträckning som möjligt är att det gällande påföljdssystemet också för konsumenterna har bedömts vara mera användbart än det som stadgas i direktivet. Om det är möjligt att jämkas avtalet också till övriga delar, kan avtalet i regel förbli i kraft. En tillämpning av direktivet skulle oftare än för närvarande leda till att avtalet förfaller. Också för konsumenten kan det emellertid vara mycket viktigt att avtalet förblir i kraft.

Dessa förslag innebär att det generella jämkningsstadgandet i avtalslagen och motsvarande jämkningsstadganden i hyreslagen och jordloglagen inte efter genomförandet av direktivet kan tillämpas på konsumentavtal. Därför föreslås i propositionen att också dessa stadganden ändras.

2.4. Tolkning av avtal

Genomförandet av direktivet förutsätter dessutom att till lagen fogas ett sådant stadgande om tolkning av avtalsvillkor som motsvarar direktivets artikel 5. Enligt förslaget skall ett villkor som lämnar rum för tolkning

tolkas till förmån för konsumenten, om villkoret har utarbetats i förväg på så sätt att konsumenten inte har kunnat påverka dess innehåll.

En tillämpning av den föreslagna s.k. klarhetsregeln i första hand kan anses motiverad särskilt vid tolkning av standardvillkor i konsumentavtal. Det är rättvist att lägga tolkningsrisken på den näringsidkare som utarbetat villkoren. Denna näringsidkare har i allmänhet större sakkännedom än konsumenten och hade kunnat undvika en situation som kräver tolkning genom att noggrannare formulera villkoren.

2.5. Direktivets bilaga

Den lista på avtalsvillkor som ingår i direktivet motsvarar långtgående rådande uppfattningar också i finsk lagstiftning och rättspraxis i fråga om hurdana villkor som skall anses vara oskäliga. Många av listans villkor har såsom exempel på oskäliga villkor nämnts i motiveringen i de regeringspropositioner som avläts i samband med stiftandet av 3 kap. konsumentskyddslagen och 36 § avtalslagen. Listan innehåller också villkor som i finsk rättspraxis och konsumentklagonämndens praxis ofta har jämkats. En del av listans exempel på villkor strider mot tvingande finsk rätt och är som sådana ogiltiga.

Avsikten med direktivets bilaga är att genom exempel förtydliga begreppet oskälighet, som definieras i artikel 3. Både i direktivets preambel och i artikel 3 betonas att exempellistan är vägledande. Inte heller för Finlands del har man ansett det vara ändamålsenligt att användningen av de villkor som nämns i bilagan skulle förbjudas uttryckligen i någon lag. Särskilt i fråga om jämkning av enskilda avtal måste man också i framtiden kunna beakta avtalets hela innehåll.

Av dessa orsaker har det inte ansetts motiverat att till författningstexten foga de avtalsvillkor som nämns i bilagan. Direktivet kan emellertid inte anses genomfört på ett adekvat sätt om inte dess bilaga i finsk rätt ges den betydelse och ställning som avses i direktivet. I propositionen har detta genomförts på så sätt att de villkor som uppräknas i bilagan har tagits in som en del av propositionens detaljmotivering. På så sätt uppfylls den funktion att förtydliga en tillämpning och tolkning av lagen som bilagan har i direktivet.

3. Propositionens verkningar

Propositionen har inga verkningar i fråga om organisation eller på den offentliga ekonomin. Eftersom propositionen inte innehåller några väsentliga ändringar i den gällande lagstiftningen om oskäliga avtalsvillkor, torde dess verkningar bli små också på avtalsförhållandena i praktiken.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen grundar sig på en samnordisk beredning som inleddes sommaren 1993 och i vilken deltog representanter för det danska, finska, norska och svenska justitieministeriet, isländska handelsministeriet samt de danska, finska och norska konsumentmyndigheterna. Målet för beredningssamarbetet var att i alla de nordiska länderna så enhetligt som möjligt genomföra direktivet om oskäliga villkor i konsumentavtal.

Mellan de nordiska länderna uppnåddes i slutet av 1993 samförstånd om de principer som skall iakttas vid beredningen av de nationella reglerna och om regleringens huvudsakliga innehåll. På denna grund har beredningen fortsatt separat i respektive lands ansvariga ministerium. I Finland fortsatte beredningen som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet.

Justitieministeriet anordnade i augusti 1994 ett tillfälle där deltagarna kunde framföra sina åsikter om förslaget till en regeringsproposition. Inbjudna till tillfället var handels- och industriministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, miljöministeriet, konkurrensverket, konsumentombudsmannen, konsumentklagonämnden, konsumentverket, marknadsdomstolen, finansinspektionen, Bilbranschens Centralförbund, Bilimportörerna, Handels Centralförbund, Centralhandelskammaren, Kuluttajat-Konsumenterna, Finska Värmeverksföreningen, Byggproduktindustrin, Finlands Konsumentförbund, Finlands Juristförbund, Finlands Elverksförening, Bankföreningen i Finland, Finska Försäkringsbolagens Centralförbund, Företagarnas Centralförbund i Finland samt Industrins- och Arbetsgivarnas Centralförbund.

De anmärkningar som framfördes vid tillfället gällde i huvudsak propositionsförslaget motivering. Största delen av de framförda anmärkningarna har beaktats vid den slutliga beredningen av propositionen.

5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Vid miljöministeriet bereds en reform av hyreslagstiftningen. Regeringens proposition med förslag till nya hyreslagar torde kunna

avlätas till riksdagen under hösten 1994. Om den ändring av 5 § hyreslagen som föreslås i denna proposition genomförs, skall ändringen beaktas när propositionen med förslag till nya hyreslagar behandlas.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Konsumentskyddslagen

3 kap. Reglering av avtalsvillkor

1 §. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., enligt vilket en sammanslutning av näringsidkare är skyldig att se till att avtalsvillkor som sammanslutningen utarbetat eller rekommendationer och anvisningar som den givit inte leder till att sådana villkor används som är oskäliga mot konsumenterna. Stadgandet hänför sig till genomförandet av direktivets artikel 7.3.

Med en sammanslutning av näringsidkare avses i momentet alla samarbetsorgan inom näringslivet oberoende av organisationsform. I praktiken är det vanligast att registrerade branschföreningar utarbetar standardvillkor för konsumentavtal. I fråga kan också komma en lösare och mindre formell samarbetsform, t.ex. en grupp näringsidkare som temporärt har organiserat sig i syfte att förenhetliga avtalspraxisen inom branschen.

I syfte att undvika att regleringen kringgås har det ansetts nödvändigt med det vidsträckta begreppet sammanslutning. Om stadgandena utsträcktes endast till samfund med rättshandlingsförmåga, skulle detta t.ex. kunna leda till att standardvillkoren inte längre utarbetades i branschföreningarna, utan i för detta ändamål särskilt grundade mindre formella samarbetsorgan. Motsvarande begrepp sammanslutning av näringsidkare används i lagen om konkurrensbegränsningar (480/92), med stöd av vilken det likaså är möjligt att rikta tvångsmedel mot dylika sammanslutningar.

Med givande av rekommendationer och anvisningar avses i momentet sådana åtgärder av en sammanslutning med vilka man strävar efter

att påverka att vissa villkor allmänt tas i bruk inom branschen. Stadgandet gäller således inte givande av enstaka råd som gäller enskilda fall.

När ett avtalsvillkors oskälighet bedöms, skall uppmärksamhet i praktiken också fästas vid den vägledande lista i direktivets bilaga som innehåller sådana villkor som kan anses vara oskäliga. När villkorets oskälighet bedöms i skenet av bilagans lista, skall beaktas att avsikten inte är att tillämpa den uteslutande eller schematiskt. Listan har uppgjorts som ett hjälpmedel vid oskälighetsbedömningen. Listan är inte uttömmande, vilket innebär att ett villkor inte kan anses vara skäligt enbart på den grunden att det inte ingår i listan. Å andra sidan kan ett villkor som nämns i listan vara godtagbart, om avtalet, trots att ett enskilt villkor är strängt, såsom en helhet taget är skäligt mot konsumenten. Såsom en utgångspunkt kan emellertid tas att man har strävat efter att samla sådana villkor i listan som i allmänhet är oskäliga i konsumentavtal.

I bilagans punkt 1 nämns följande villkor:

Punkt 1 a. *Näringsidkarens lagstadgade ersättningsansvar utesluts eller begränsas, när näringsidkarens handlande eller underlåtelse leder till att konsumenten dör eller drabbas av någon annan personskada.*

I Finland påverkas giltigheten av ansvarsfrihetsklausuler av de tvingande stadganden om näringsidkarens skadeståndsansvar vid avtalsbrott som ingår i bland annat 5, 8 och 9 kap. konsumentskyddslagen. I regeringens proposition med förslag till lagstiftning om jämkning av rättshandlingar (RP 247/1981 rd) konstateras följande om jämkning av ansvarsfrihetsklausuler: "Olika slag av ansvarsfrihetsklausuler har traditionellt ansetts utgöra typexempel på villkor beträffande vilka jämkning ofta kan komma i fråga. Det har i allmänhet ansetts att man genom ett avtal inte giltigt kan befria sig

från följderna av egen grov vårdslöshet eller uppsåt. Även om en ansvarsfrihetsklausul som gäller lindrig vårdslöshet i och för sig är giltig, är det dock ofta på sin plats att jämka ett dylikt villkor i synnerhet i situationer, där part har utnyttjat sin ställning för att minska ansvaret för den egna prestationen.”

Punkt 1 b. *Konsumentens lagliga rättigheter mot en näringsidkare eller mot någon annan part har otillbörligt uteslutits eller begränsats, när näringsidkaren låter bli att uppfylla sina förpliktelser enligt avtalet eller uppfyller dem bristfälligt eller felaktigt. Detta gäller också konsumentens rätt att kvitta näringsidkarens fordran med sin motfordran.*

Dylika villkor skulle ofta vara ogiltiga i Finland, eftersom stadgandena om avtalsbrott i 5, 8 och 9 kap. konsumentskyddslagen är tvingande till förmån för konsumenten. Även om dessa stadganden inte gäller alla konsumentavtal, kan de principer som framgår av stadgandena ofta tillämpas på andra avtalstyper än de som uttryckligen regleras i kapitlen.

Punkt 1 c. *Avtalet binder konsumenten, trots att näringsidkarens prestation är underkastad en förutsättning vars uppfyllande beror endast på dennes vilja.*

Ur finsk rätts synvinkel kan ett dylikt villkor inte utan undantag anses vara oskäligt. T.ex. det sätt på vilket avtal uppkommer enligt avtalslagen grundar sig på en liknande ensidig bundenhet: ett anbud binder avgivaren, även om motparten fritt kan överväga om och på vilka villkor han ingår ett avtal. Ett sådant villkor skall emellertid anses vara oskäligt enligt vilket näringsidkaren ges en obestämd eller en mycket lång tid för godkännande av konsumentens köpeanbud. Ett dylikt villkor nämns såsom ett exempel på ett oskäligt villkor både i regeringens proposition med förslag till konsumentskyddslagstiftning (RP 8/1977 rd) och regeringens proposition med förslag till lagstiftning om jämkning av rättshandlingar.

Punkt 1 d. *Näringsidkaren har rätt att behålla de pengar som konsumenten betalat, om konsumenten inte ingår avtalet eller låter bli att uppfylla det, utan att konsumenten ges rätt till motsvarande ersättning av näringsidkaren då denne frånträder avtalet.*

I Finland har av tradition inte alla dylika villkor, t.ex. förlust av handpenning, i sig ansetts vara oskäliga. Däremot kan villkorets oskälighet grunda sig på att den skada som den som får handpenningen lider till sitt belopp

betydligt understiger handpenningens belopp. I rättspraxis och i konsumentklagonämndens praxis har förverkandepåföljder jämkats. I 3 kap. 3 § lagen om bostadsköp (843/94) som träder i kraft i början av september 1995 finns ett stadgande som innehåller det krav på påföljdernas ömsesidighet som nämns i punkten.

Punkt 1 e. *En oskälig ersättning krävs av en konsument som inte uppfyller sina förpliktelser.*

Också ett villkor som avses här är ofta ogiltigt i Finland, eftersom konsumentskyddslagen innehåller tvingande stadganden om påföljderna vid konsumentens avtalsbrott i fråga om de vanligaste avtalstyperna.

Punkt 1 f. *Näringsidkaren får häva avtalet enligt eget godtycke när samma möjlighet inte ges konsumenten, eller näringsidkaren får efter att han har hävt avtalet behålla de pengar som konsumenten betalat för sådana tjänster som inte utförts.*

När man bedömer oskäligheten av ett villkor som berättigar till att avtalet hävs, skall beaktas också andra omständigheter än att hävningsrätten är enhetlig för båda parterna. Näringsidkarens vidsträckta och ospecificerade rätt att häva avtalet kan vara oskälig mot konsumenten, även om konsumenten har en likadan rätt. En jämkning av villkoret kan vara på sin plats särskilt när det är av särskild betydelse för konsumenten att avtalet uppfylls.

Enligt punkten kan också det vara oskäligt att näringsidkaren, efter att han hävt avtalet, kan behålla den penningssumma som konsumenten betalat för utförda tjänster. Ett dylikt villkor skulle också i Finland i regel anses vara oskäligt, eftersom en normal påföljd vid hävning av ett avtal är att de mottagna prestationerna återställs ömsesidigt. I fråga om köp av lösöre finns om detta ett uttryckligt stadgande i 64 § köplagen (355/87). I vissa undantagssituationer har man emellertid godtagit ett motsatt förfarande. Enligt 23 och 24 §§ i den nya lagen om försäkringsavtal (543/94) som träder i kraft den 1 juli 1995 kan försäkringstagarens svikliga förfarande vid avtalslutet leda till att försäkringsgivaren har rätt att behålla de betalda premierna också om försäkringen förfaller.

Punkt 1 g. *Näringsidkaren får säga upp ett avtal som är i kraft tillsvidare utan att han en skälig tid i förväg lämnar meddelande om*

uppsägningen; detta gäller inte sådana fall där det finns en vägande orsak till uppsägningen.

Enligt punkt 2 a i bilagan kan en leverantör av finansiella tjänster, utan hinder av punkt 1 g, förbehålla sig rätten att ensidigt och utan varsel säga upp ett sådant avtal som är tillsvidare i kraft, om det finns giltiga skäl. En förutsättning är dock att näringsidkaren är skyldig att omgående informera motparten eller eventuella andra avtalsparter.

Avsikten med uppsägningstiden är att ge avtalsparten en tid för arrangemang innan avtalsförhållandet upphör, bland annat för ingående av ett eventuellt nytt avtal som behövs. När behovet av en uppsägningstid och längden av den skäligen uppsägningstiden bedöms, är betydelsefulla omständigheter ofta t.ex. vilken betydelse ett oväntat och plötsligt avbrott i avtalsförhållandet har för konsumenten och vilka möjligheter han har att ingå ett ersättande avtal.

Enligt punkt 1 g gäller kravet på uppsägningstid inte de fall där det finns en vägande orsak till uppsägningen. I fråga om finansiella tjänster kan uppsägningen träda i kraft omedelbart, om det finns en giltig orsak. Också med hänsyn till finsk rätt kan man i allmänhet anse att ett sådant villkor är godtagbart som t.ex. berättigar till att avtalet sägs upp utan uppsägningstid på basis av ett väsentligt avtalsbrott.

Enligt punkt 2 c i direktivets bilaga tillämpas inte punkt 1 g, som refererats ovan, på avtal som gäller värdepapper, finansiella instrument och andra produkter eller tjänster, om priset är bundet vid en sådan börskurs, ett sådant börsindex eller en sådan kapitalmarknadsränta som näringsidkaren inte kan påverka. Utanför tillämpningsområdet faller dessutom avtal som gäller köp eller försäljning av valuta, resecheckar eller postanvisningar i utländsk valuta.

Regelverket om jämkning som gäller i Finland gäller alla slags avtal och alla villkor i dem. Eftersom det i propositionen inte föreslås några ändringar i denna princip, är direktivets tillämpningsbegränsningar i sig inte betydelsefulla med tanke på finsk rätt. Avtalstypen och dess särdrag är däremot omständigheter som skall beaktas när ett villkors skälighet bedöms.

Punkt 1 h. *Giltigheten av ett avtal med bestämd giltighetstid förlängs, om inte konsumenten meddelar att han inte vill förlänga*

avtalets giltighetstid och sista tidpunkten för meddelandet ligger oskäligt tidigt.

Avtal vars giltighetstid automatiskt fortsätter och som avses i punkten är t.ex. de flesta skadeförsäkringar. Beträffande dem måste märkas att konsumenten med stöd av 12 § i den nya lagen om försäkringsavtal när som helst och utan uppsägningstid kan säga upp också en försäkring vars giltighetstid fortsätter vid ingången av varje ny försäkringsperiod.

Punkt 1 i. *Konsumenten anses bindande ha godkänt sådana villkor som han inte har haft någon faktisk möjlighet att ta del av före avtalslutet.*

I kontraktsrätten har partens vilja att binda sig vid avtalet en viktig betydelse. På basis av detta har också i Finland ansetts att det t.ex. inte räcker endast med en hänvisning till de standardvillkor som tillämpas för att villkoren skall bli bindande för motparten, utan motparten skall ha haft en faktisk möjlighet att ta del av dem innan avtalet ingås. I rättspraxis har högsta domstolen intagit denna ståndpunkt i avgörandet HD 1993:45.

Punkt 1 j. *Näringsidkaren har rätt att ensidigt ändra avtalsvillkoren utan en sådan giltig grund som individualiseras i avtalet.*

Ett villkor som nämns i punkten skulle anses strida också mot de allmänna principerna i finsk kontraktsrätt. Ett avtalsvillkor enligt vilket näringsidkaren har rätt att ensidigt ändra avtalets innehåll nämns, såsom ett exempel på ett oskäligt villkor, i regeringens proposition med förslag till konsumentskyddslagstiftning. Marknadsdomstolen har i sitt avgörande 1991:12 förbjudit ett försäkringsbolag att i fortlöpande frivilliga konsumentförsäkringar använda ett sådant villkor enligt vilket bolaget har en till sitt innehåll obestämd och obegränsad rätt att under försäkringsperioden ensidigt ändra försäkringsvillkoren till konsumentens nackdel. Till förmån för konsumenten har sedermera tvingande stadganden om försäkringsgivarens rätt att ensidigt ändra försäkringsvillkoren intagits i 18—20 §§ i den nya lagen om försäkringsavtal.

Enligt punkt 2 b 1 i direktivets bilaga kan en leverantör av finansiella tjänster, utan hinder av punkt 1 j, i avtalsvillkoren förbehålla sig rätten att, utan något meddelande i förväg, ändra den räntesats som konsumenten skall betala eller den räntesats som skall betalas konsumenten eller andra avgifter för finansiella tjänster, om det finns en giltig grund för detta.

En förutsättning är att näringsidkaren omgående är skyldig att informera sin motpart eller eventuella andra avtalsparter om ändringen och att dessa kan säga upp avtalet med omedelbar verkan.

På grund av stadgandena i 7 kap. konsumentskyddslagen är en motsvarande rätt till ändringar i Finland inte möjlig i avtal som gäller krediter som beviljats en konsument.

Enligt punkt 2 b 2 i direktivets bilaga kan en näringsidkare, utan hinder av punkt 1 j, i avtalsvillkoren förbehålla sig rätten att ensidigt ändra villkoren i ett sådant avtal som är i kraft tillsvidare, under förutsättning att näringsidkaren är skyldig att informera konsumenten om ändringen en skälig tid i förväg och att konsumenten kan säga upp avtalet.

I avtalsförhållanden som är i kraft tillsvidare eller som annars är långvariga kan särskilt förändringar i förhållandena leda till ett behov av att se över avtalsvillkoren. Det kan dock inte anses vara godtagbart att näringsidkaren har en obegränsad rätt att ensidigt ändra avtalets innehåll på vilket sätt som helst. Också i långvariga avtal kan en ur konsumenternas synvinkel berättigad utgångspunkt vara att grunderna för de ensidiga ändringarna individualiseras i avtalsvillkoren och att avtalsinnehållet inte ändras väsentligt utan båda avtalsparternas medverkan. När skäligheten av de villkor som berättigar till ensidiga ändringar bedöms, kan bland annat beaktas karaktären av avtalet i fråga, orsakerna till ändringarna, inverkan på avtalets övriga innehåll samt konsumentens möjligheter att frånträda avtalet och ingå ett nytt avtal. Också i dessa fall skall bedömningen således grunda sig på en helhetsbedömning.

Vidare har tillämpningsområdet för punkt 1 j begränsats i direktivet i fråga om samma avtalstyper som vid tillämpningen av punkt 1 g. Av de orsaker för vilka redogjorts i samband med punkt 1 g har begränsningen inte i sig någon betydelse i Finland.

Punkt 1 k. *Näringsidkaren har rätt att ensidigt och utan giltig orsak ändra någon egenskap hos den vara eller tjänst som skall levereras.*

När man bedömer om ett villkor som avses här är skäligt är det skäl att beakta vilken betydelse ändringen har för konsumenten. Rätten att ändra någon egenskap hos nyttigheten kan vara oskälig, också om det finns en giltig orsak till ändringen. Det kan anses vara oskäligt om säljaren förbehåller sig rätten att ensam

besluta om en ersättande vara i det fallet att produktionen av den beställda varan har upphört.

Däremot kan ett sådant villkor anses vara tillåtet som berättigar till att man av en giltig orsak och till oväsentliga delar gör ändringar i de avtalade egenskaperna. I Finland har man ansett att bland annat ett sådant villkor är skäligt som berättigar researrangören att ändra logi- och transportarrangemangen, om researrangören av skäl som är oberoende av honom inte kan iaktta det överenskomna reseprogrammet och om ändringen inte väsentligen ändrar resans karaktär.

Punkt 1 l. *Varans pris fastställs vid tidpunkten för överlåtelsen eller säljaren eller den som utför en tjänst får höja priset på varan eller tjänsten utan att konsumenten har en motsvarande rätt att frånträda avtalet, om det slutliga priset är för högt i förhållande till det pris som överenskoms när avtalet ingicks.*

Enligt punkt 2 d i bilagan kan, utan hinder av punkt 1 l, prisindexklausuler användas under den förutsättningen att de är lagliga och att förfarandet enligt vilket priset ändras individualiseras i avtalet.

I Finland skyddas konsumenten effektivare mot prishöjningsvillkor än i direktivet. Stadgandena om prishöjningsvillkor i 9 kap. 24 § konsumentskyddslagen och 18—20 §§ i den nya lagen om försäkringsavtal är strängare än vad som krävs i direktivet. Enligt 4 kap. 30 § lagen om bostadsköp är prishöjningsvillkor i vissa bostadsköp ogiltiga.

I motiveringen till sitt ovan nämnda avgörande 1991:12 har marknadsdomstolen uttalat bland annat följande om de villkor som gäller höjning av en försäkringspremie: "Skadeutvecklingen och försäkringsersättningarna kan t.ex. i fråga om skadeförsäkringar för enskilda försäkringstyper utvecklas så att det uppstår ett grundat behov för försäkringsbolagen att höja försäkringspremierna. Också i sådana fall skall avtalet innehålla ett villkor som bestämmer förutsättningarna och grunderna för en prishöjning." Konsumentombudsmannen har ansett att en näringsidkare kan förbehålla sig rätten att ensidigt ändra priset, när orsaken till prishöjningen är t.ex. en förändring i de skatter och andra offentliga avgifter som påverkar priset, en sådan ändring i valutakurserna som Finlands Bank eller statsrådet fastställt eller någon annan sådan av yttre faktorer beroende omständighet som näringsidkaren själv inte

kan påverka och som inverkar på näringsidkarens möjligheter att uppfylla sina förpliktelser. Enligt konsumentombudsmannens åsikt skall i avtalet emellertid uttömmande uppräknas de omständigheter vilka kan leda till att priset kan höjas också mitt under en avtalsperiod (Dnr 88/43/640).

Också tillämpningsområdet för punkt 1 l har i direktivet begränsats i fråga om samma avtalstyper som punkt 1 g och j. Till denna del hänvisas till vad som nämnts i samband med dessa punkter.

Punkt 1 m. *Näringsidkaren har rätt att avgöra om de levererade varorna eller de utförda tjänsterna överensstämmer med avtalet, eller rätt att ensam tolka avtalsvillkoren.*

Dylika villkor, som låter den ena parten ensam avgöra omständigheter som väsentligen inverkar på avtalsförhållandet, kan anses vara de mest typiska exemplen på oskäligen villkor. I regeringens proposition med förslag till lagstiftning om jämkning av rättshandlingar har man ansett att dessa villkor, oberoende av avtalets övriga innehåll och den situation i vilken de tillämpas, alltid är oskäligen.

Punkt 1 n. *Näringsidkarens skyldighet att iaktta de åtaganden som hans representanter gjort är begränsad eller vissa formkrav gäller för näringsidkarens åtagande.*

Också i Finland har konsumenten ansetts ha rätt att lita på att en representant, som ingår avtal för sin huvudmans räkning, handlar inom ramen för sin befogenhet och att avtalet som representanten ingår binder också huvudmannen. Denna princip framgår bland annat av 9 § i den nya lagen om försäkringsavtal. Paragrafen gäller försäkringsgivarens ansvar för sådan information som representanten lämnat om försäkringen.

Punkt 1 o. *Konsumenten är skyldig att fullgöra alla sina skyldigheter, också om näringsidkaren inte fullgör sina egna förpliktelser.*

På grund av den princip om att prestationerna skall utväxlas samtidigt, som ingår i stadgandena i 5, 8 och 9 kap. konsumentskyddslagen, är de villkor som avses i punkten ofta ogiltiga i Finland.

Punkt 1 p. *Näringsidkaren har en möjlighet att utan konsumentens samtycke överlåta sina rättigheter och skyldigheter som grundar sig på avtalet, om detta kan minska betydelsen av en garanti som konsumenten erhållit.*

När skäligheten av de villkor som innehåller en möjlighet att överlåta rättigheterna och

skyldigheterna bedöms skall uppmärksamhet i praktiken fästas också vid andra omständigheter än vid den betydelse som den uttryckligen nämnda garantin har. I allmänhet kan man utgå ifrån att överlåtelsen av avtalet inte får försvaga konsumentens rättsliga ställning i jämförelse med det ursprungliga avtalsförhållandet.

Punkt 1 q. *Konsumentens rätt att väcka talan eller att nyttja andra rättsskyddsmedel utesluts eller minskas särskilt genom att av konsumenten krävs att han för tvister uteslutande till skiljeförfarande som inte är reglerat i lag, genom att orättmätigt inskränka konsumentens tillgång till bevismedel eller genom att pålägga konsumenten en bevisbörda som enligt gällande rätt bör ligga hos den andra avtalsparten.*

I Finland skyddas konsumenten effektivare mot skiljeklausuler. En skiljeklausul i ett avtal som ingåtts innan tvisten uppstått binder inte konsumenten enligt 11 kap. 1 d § konsumentskyddslagen.

De villkor om en begränsning av bevismöjligheterna och om överförande av bevisbördan som nämns i punkten skulle också i Finland vanligen vara ogiltiga. Bland annat i konsumentskyddslagen finns det flera stadganden som gäller näringsidkarens beviskyldighet och som inte kan åsidosättas genom avtal.

2 §. Det föreslås att det till 1 mom. fogas ett stadgande som gör det möjligt att rikta ett förbud mot en sådan sammanslutning av näringsidkare som i strid med det 2 mom. som föreslås fogas till 1 § har utarbetat villkor som skall användas i konsumentavtal och som är oskäligen mot konsumenterna eller har genom sina rekommendationer eller anvisningar medverkat till att sådana villkor används. Stadgandet grundar sig på artikel 7.3 i direktivet.

Förbudet kan riktas direkt mot sammanslutningen i fråga, om den är en separat juridisk person (samfund eller stiftelse). Om frågan gäller en sammanslutning som saknar rättskapacitet, t.ex. en oregistrerad förening eller grupp näringsidkare, kan förbudet riktas mot de näringsidkare som bildat sammanslutningen.

När vite föreläggs skall också viteslagens (1113/90) stadganden beaktas. Enligt lagens 7 § kan ett vite riktas endast mot en sådan part som har en rättslig och faktisk möjlighet att uppfylla huvudförpliktelsen. Om vitet riktas mot flera parter skall var och en av dem föreläggas ett separat vite enligt paragrafen.

Kravet på separata viten beror på att vitets storlek skall avpassas enligt betalningsförmågan hos var och en av de förpliktade.

4 kap. Jämkning och tolkning av avtal

Kapitlets rubrik. Det föreslås att ett stadgande om tolkning av avtal fogas till kapitlet. Därför skall också rubriken ändras så att den motsvarar kapitlets nya innehåll.

1 §. Vissa preciseringar och kompletteringar föreslås i fråga om paragrafens 1 mom, vilka emellertid inte ändrar stadgandets innehåll i sak. Ändringarna har gjorts för att förenhetliga momentet med 36 § 1 mom. avtalslagen. Förenhetligandet är nödvändigt på grund av att det generella jämningsstadgandet enligt förslaget inte längre skall gälla konsumentavtal.

Det föreslås att andra meningen i momentet preciseras på så sätt att ett avtalsvillkor skall kunna jämkas eller lämnas utan avseende, förutom när villkoret är oskäligt mot konsumenten, också när tillämpningen av det skulle leda till oskälighet.

För närvarande nämns inte särskilt i momentet vilka omständigheter som skall beaktas när oskäligheten bedöms. De bedömningsgrunder som enligt förslaget skall fogas till stadgandet är desamma som i 36 § 1 mom. avtalslagen. Vid bedömningen skall således beaktas avtalets hela innehåll, parternas ställning, förhållandena vid avtalsslutet, förändringar i förhållandena samt övriga omständigheter. Jämkningsgrunder sig således fortsättningsvis på en helhetsbedömning där alla omständigheter som inverkar på saken skall beaktas.

Genomförandet av direktivet leder till att sådana förändringar i förhållandena som skett efter avtalsslutet i varje situation inte kan beaktas vid bedömningen. Till momentet har därför fogats en hänvisning till den nya 2 §, i vilken stadgas om de begränsningar i bedömningsgrunderna som föranleds av direktivet.

Också paragrafens 2 mom. är oförändrat i sak, men stilistiskt sett har det förenhetligats med 36 § 2 mom. avtalslagen. Med stöd av momentet är det möjligt att jämkas också andra villkor än det som orsakar oskäligheten. Eftersom det i 2 § i propositionen föreslås sådana begränsningar i användningen av denna påföljd som baserar sig på direktivet, har till momentet fogats en hänvisning till 2 §.

2 §. I den föreslagna paragrafen stadgas om

de begränsningar som skall iakttas när 1 § tillämpas och som beror på artikel 4.1 och 6.1 i direktivet.

Enligt 1 mom. gäller paragrafen endast sådana avtalsvillkor som har utarbetats i förväg utan att konsumenten har kunnat påverka dess innehåll. Tillämpningsområdet motsvarar det tillämpningsområde som bestäms enligt artikel 3 i direktivet.

I förväg utarbetade avtalsvillkor förekommer särskilt i s.k. standardavtal. Karakteristiskt för standardavtalen är att avtalsvillkoren utarbetas i förväg i syfte att senare användas i flera sådana avtal som senare ingås. Standardvillkoren i konsumentavtal är ofta ensidigt utarbetade av en näringsidkare eller en sammanslutning av näringsidkare och alltså typiskt sett sådana som avses i paragrafen. I konsumentavtalen används också sådana standardvillkor som en myndighet godkänt eller som både näringslivet och en myndighet uppgjort. Det är meningen att paragrafen skall tillämpas också på sådana villkor, eftersom en konsument som är part i ett enskilt avtal inte har kunnat påverka villkorets innehåll.

Paragrafen tillämpas också på ett villkor som utarbetats för ett enskilt avtalsförhållande, om villkoret är formulerat utan konsumentens medverkan. Paragrafen skall däremot inte tillämpas på villkor som har kommit till som ett resultat av förhandlingar mellan parterna.

Avtalsvillkoren kan vara delvis individuellt förhandlade och delvis i förväg utarbetade standardvillkor. Paragrafen gäller i detta fall sådana villkor i avtalet om vilka inte förhandlats separat. Motsvarande tolkningsprincip finns i artikel 3.2.2 i direktivet.

Paragrafens 2 mom. gäller den inverkan som förändringar i förhållandena har på ett sådant villkor som vid avtalsslutet har varit oskäligt. Enligt momentet kan vid bedömningen av oskäligheten förändringar i förhållandena inte beaktas till nackdel för konsumenten. Konsumentens krav på jämkning kan i dessa fall således inte avslås genom en hänvisning till ändrade förhållanden. Ett villkor som ursprungligen varit oskäligt kan inte heller senare anses vara skäligt, trots att avtalsförhållandet såsom en helhet sett har kommit i balans efter avtalsslutet.

Stadgandet gäller inte villkor som var skäliga när avtalet ingicks. I sådana fall kan avtalet, såsom för tillfället, på grund av förändrade

förhållanden jämkas också på yrkande av näringsidkaren till dennes förmån.

I praktiken torde betydelsen av momentet bli liten. I konsumentavtal torde endast i undantagsfall ingå villkor som vid avtalsslutet är oskäliga mot konsumenten, men som under senare rådande förhållanden skall anses vara skäliga.

I 3 mom. finns en begränsning i fråga om oskälighetens påföljder. Vid en jämkning tillämpas momentet på sådana i förväg utarbetade villkor som i strid med god sed leder till en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter till nackdel för konsumenten. Stadgandet motsvarar definitionen av begreppet oskälighet i artikel 3.1 i direktivet.

Ett villkor kan anses stå i strid med god sed, om det t.ex. ger konsumenten en felaktig eller vilseledande bild av hans rättigheter eller skyldigheter. Det strider också mot god sed om avtalshandlingarna uppgörs på ett sådant sätt att konsumenten har svårt att upptäcka villkor som är tyngande för honom.

I de fall som avses i momentet kan avtalet jämkas endast till den del det är oskäligt. Till övriga delar förblir avtalet oförändrat, om det som sådant kan förbli i kraft. Avtalet kan inte heller förordnas att förfalla på den grund att avtalet kommer i obalans till näringsidkarens nackdel när villkoret jämkas eller lämnas utan avseende. Att låta avtalet förfalla kan komma i fråga endast om det oskäliga villkoret har en så central betydelse i avtalsförhållandet att avtalet utan villkoret saknar ett förnuftigt innehåll. Ett sådant kan t.ex. vara ett villkor enligt vilket säljaren får bestämma varans pris och de övriga villkoren vid tidpunkten för leveransen av varan.

Användningen av ett villkor som avses i momentet kan således leda till att konsumentens ställning blir avsevärt mycket bättre än i det ursprungliga avtalet. Näringsidkaren kan å sin sida bli bunden av ett avtal som ur hans synvinkel är väsentligen mindre fördelaktigt än det ursprungliga. Påföljden kan anses vara en sanktion av att näringsidkaren i ett konsumentavtal har använt ett villkor som inte endast är oskäligt utan också står i strid med god sed.

3 §. Paragrafen innehåller ett stadgande om tolkning av ett avtal. Stadgandet baserar sig på artikel 5 i direktivet. Tolkningsregeln gäller, såsom stadgandena i den föreslagna 2 §, endast sådana i förväg utarbetade avtalsvillkor vars

innehåll konsumenten inte har kunnat påverka. I motiveringen till 2 § har närmare redogjorts för hurdana avtalsvillkor som avses i stadgandena.

Om det mellan parterna uppstår ovisshet om avtalsvilkorets innebörd, skall villkoret enligt paragrafen tolkas till förmån för konsumenten. I praktiken leder detta ofta till att villkorets innehåll fastställs enligt konsumentens uppfattning. En förutsättning är naturligtvis att konsumentens uppfattning också objektivt sett är möjlig till följd av att villkoret lämnar rum för tolkning. När man bedömer vilken tolkning som skall anses vara till förmån för konsumenten, kan man också bli tvungen att såsom en helhet jämföra de rättigheter och skyldigheter som ingår i avtalet.

Också om ett villkor till sin ordalydelse är oklart, behövs ingen tolkning, om parterna är ense om villkorets betydelse. Villkoret har det innehåll som motsvarar parternas gemensamma syfte. Å andra sidan kan ett behov av tolkning uppstå, också om villkorets ordalydelse är otvetydig. Avtalet kan t.ex. innehålla villkor som i sig är klara, men som sinsemellan är motstridiga. Avtalshelheten kan också föranleda att ett enskilt villkor tolkas vidsträckt eller inskränkt.

Avtalet kan också lämna rum för tolkning på grund av andra omständigheter i samband med avtalsslutet. Avtalsparten kan t.ex. av sådan praxis som tidigare vedertaget iakttagits av parterna få den uppfattningen att ett visst villkor inte tillämpas. Avtalsparterna kan vid avtalsslutet också muntligen framföra omständigheter som föranleder att avtalsinnehållet bedöms på ett sätt som avviker från ett skriftligt villkors ordalydelse. Hur dylika omständigheter påverkar avtalsinnehållet avgörs med stöd av allmänna principer om tolkning av avtal. Paragrafens tolkningsregel tillämpas inte i dessa fall och avtalet kan inte utan vidare tolkas till förmån för konsumenten.

Särskilt stadgas om hur den information som lämnats vid marknadsföringen av konsumtionsnyttigheter eller annars före avtalsslutet påverkar avtalsinnehållet. I 5 kap. 13 § konsumentskyddslagen stadgas om marknadsföringsuppgifternas betydelse när fel i varan bedöms. I 8 kap. 13 § konsumentskyddslagen finns motsvarande stadganden om vissa konsumenttjänster och i 9 kap. 14 § om köp av huselement samt byggnadsentreprenader. I 9 § i den nya lagen om försäkringsavtal stadgas om hur

sådan information som lämnats om en försäkring påverkar försäkringsavtalets innehåll.

4 §. Enligt paragrafen skall näringsidkaren bevisa sitt påstående, om det uppstår en tvist som gäller frågan om ett villkor är ett sådant i förväg utarbetat villkor som avses i 2 och 3 §§ eller ett sådant villkor som individuellt förhandlats mellan parterna. Bevisbördestadgandet motsvarar artikel 3.2.3 i direktivet.

1.2. Lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

36 §. De föreslagna ändringarna av bedömningsgrunderna för oskäligheten och av de rättsliga påföljderna i 4 kap. konsumentskyddslagen innebär att det generella jämningsstadgandet i avtalslagen inte längre som sådant kan tillämpas på konsumentavtal. Det föreslås därför att till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., som innehåller en hänvisning till konsumentskyddslagen i fråga om jämkning av ett sådant avtal mellan en konsument och en näringsidkare som gäller en konsumtionsnyttighet.

1.3. Hyreslagen

5 §. *Jämkning av oskäligt avtalsvillkor.* Det föreslås att till paragrafen fogas ett hänvisande stadgande med likadant innehåll som i avtalslagen ovan. Hyresavtal mellan en konsument och en näringsidkare faller inom tillämpningsområdet för direktivet, vilket innebär att de föreslagna specialstadgandena som beror på direktivet skall beaktas vid jämkningen av villkor i sådana hyresavtal. Eftersom förhållandet mellan priset eller ersättningen å ena sidan och den erhållna prestationen å andra

sidan inte faller inom ramen för direktivets jämningsbestämmelser, finns det inget behov att ändra hyreslagens specialstadganden om skälighetsprövning av hyran, utan de kan fortsättningsvis tillämpas också på konsumentavtal. I stadgandet har därför intagits ett klarläggande tillägg, enligt vilket på jämkning av hyrans belopp tillämpas hyreslagen.

1.4. Jordlegolagen

4 §. Det hänvisande stadgande som enligt förslaget fogas till paragrafen är likadant som det föreslagna stadgandet i hyreslagen. Även i det har beaktats jordlegolagens specialstadganden om jämkning av lega.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1995. Tidpunkten för ikraftträdandet grundar sig på artikel 10.1 i direktivet.

På bedömningen av om villkor i sådana avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft är oskäliga och på påföljderna av detta tillämpas nu gällande stadganden. När villkor i sådana avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tolkas, skall likaså tolkningsprinciperna för nu gällande rätt iaktas. Eftersom oklarhetsregeln, som motsvaras av 4 kap. 3 § i förslaget till konsumentskyddslag, vedertaget har tillämpats i rättspraxis, kan man oberoende av ikraftträdelstadgandet stöda sig på oklarhetsregeln också i tidigare avtalsförhållanden, om den kan motiveras i tolkningssituationen i fråga.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av 3 och 4 kap. konsumentkyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konsumentkyddslagen av den 20 januari 1978 (38/78) 3 kap. 2 § 1 mom., rubriken för
4 kap. och 4 kap. 1 §, samt
fogas till 3 kap. 1 § ett nytt 2 mom. och till 4 kap. nya 2—4 §§ som följer:

3 kap.

Reglering av avtalsvillkor

1 §

Om en sammanslutning av näringsidkare utarbetar avtalsvillkor för avtal om konsumtionsnyttigheter eller ger rekommendationer eller anvisningar om de villkor som skall användas, skall sammanslutningen se till att dess förfarande inte leder till att sådana villkor används som är oskäliga mot konsumenterna.

2 §

Om det med hänsyn till konsumentskyddet är behövt, kan en näringsidkare förbjudas att använda avtalsvillkor som strider mot 1 § 1 mom. eller att på nytt använda sådant eller därmed jämförbart avtalsvillkor. En sammanslutning av näringsidkare kan på motsvarande sätt förbjudas att använda eller upprepa ett förfarande i strid med 1 § 2 mom. Förbudet skall förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövt.

4 kap.

Jämkning och tolkning av avtal

1 §

Om ett pris, som grundar sig på ett sådant avtal som avses i denna lag, är oskäligt med hänsyn till konsumtionsnyttighetens kvalitet och den allmänna prisnivån, kan det jämkas. Om ett annat villkor i ett sådant avtal är oskäligt mot konsumenten eller om tillämpningen av det skulle leda till oskälighet, kan villkoret jämkas eller lämnas utan avseende. När oskäligheten bedöms skall hela innehållet i avtalet, parternas ställning, förhållandena vid avtalslutet och, om inte annat följer av 2 §, förändrade förhållanden samt övriga omständigheter beaktas.

Om ett villkor som avses i 1 mom. är sådant

att det till följd av jämkningen av villkoret inte är skäligt att avtalet i övrigt oförändrat förblir i kraft, kan avtalet, om inte annat följer av 2 §, jämkas även till övriga delar eller förordnas att förfalla.

2 §

Om ett avtalsvillkor som avses i 1 § har utarbetats i förväg utan att konsumenten har kunnat påverka dess innehåll, skall vid tillämpningen av 1 § begränsningarna i denna paragraf iaktas.

Om ett villkor har varit oskäligt under de förhållanden som rådde vid avtalslutet, får inte vid en senare bedömning av oskäligheten förändringar i förhållandena beaktas till konsumentens nackdel.

Om ett villkor som jämkas eller lämnas utan avseende är sådant att det i strid med god sed och till konsumentens nackdel leder till en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter, får inte avtalet till övriga delar jämkas. I ett sådant fall förblir avtalet till övriga delar oförändrat i kraft, om det som sådant kan förbli i kraft.

3 §

Om ett villkor i ett sådant avtal som avses i denna lag har utarbetats i förväg utan att konsumenten har kunnat påverka dess innehåll och det uppstår ovisshet om villkorets innebörd, skall villkoret tolkas till konsumentens fördel.

4 §

Om det uppstår en tvist som gäller frågan huruvida ett villkor är ett sådant i förväg utarbetat villkor som avses i 2 och 3 §§, skall näringsidkaren bevisa sitt påstående.

Denna lag träder i kraft den 199 .

På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tillämpas de stadganden som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag**om ändring av 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 36 § lagen den 13 juni 1929 om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
 (228/29), sådan den lyder i lag av den 17 december 1982 (956/82), ett nytt 4 mom. som följer:

36 §

 På jämkning av ett avtal om en konsumtionsnyttighet mellan en konsument och en näringsidkare tillämpas konsumentskyddslagen (38/78).

Denna lag träder i kraft den 199 .
 På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tillämpas de stadganden som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag**om ändring av 5 § hyreslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 5 § hyreslagen av den 10 juli 1987 (653/87) ett nytt 3 mom. som följer:

5 §

Jämkning av oskäligt avtalsvillkor

 På jämkning av ett hyresavtal mellan en konsument och en näringsidkare tillämpas konsumentskyddslagen (38/78). På jämkning av hyrans belopp tillämpas likväl denna lag.

Denna lag träder i kraft den 199 .
 På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tillämpas de stadganden som gällde vid ikraftträdandet.

4.

L a g
om ändring av 4 § jordlegolagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 4 § jordlegolagen av den 29 april 1966 (258/66), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat genom lag av den 19 april 1974 (303/74), ett nytt 3 mom. som följer:

4 §

På jämkning av ett legoavtal mellan en konsument och en näringsidkare tillämpas konsumentskyddslagen (38/78). På jämkning av hyrans belopp tillämpas likväl denna lag.

Denna lag träder i kraft den 199 .
På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tillämpas de stadganden som gällde vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 7 oktober 1994

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Anneli Jäätteenmäki*

1.

Lag**om ändring av 3 och 4 kap. konsumentskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konsumentskyddslagen av den 20 januari 1978 (38/78) 3 kap. 2 § 1 mom., rubriken för
 4 kap. och 4 kap. 1 §, samt
fogas till 3 kap. 1 § ett nytt 2 mom. och till 4 kap. nya 2—4 §§ som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

Reglering av avtalsvillkor

1 §

Om en sammanslutning av näringsidkare utarbetar avtalsvillkor för avtal om konsumtionsnyttigheter eller ger rekommendationer eller anvisningar om de villkor som skall användas, skall sammanslutningen se till att dess förfarande inte leder till att sådana villkor används som är oskäligen mot konsumenterna.

2 §

Näringsidkare kan, om det med hänsyn till konsumentskyddet är erforderligt, förbjudas att använda avtalsvillkor, som strider mot 1 §, eller ånyo använda sådant eller därmed jämförbart avtalsvillkor. Förbudet skall förstärkas med vite, om ej detta av särskilt skäl är obehövligt.

2 §

Om det med hänsyn till konsumentskyddet är *behövligt*, kan en näringsidkare förbjudas att använda avtalsvillkor som strider mot 1 § 1 mom. eller att på nytt använda sådant eller därmed jämförbart avtalsvillkor. En sammanslutning av näringsidkare kan på motsvarande sätt förbjudas att använda eller upprepa ett förfarande i strid med 1 § 2 mom. Förbudet skall förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövligt.

4 kap.

Jämkning av avtal rörande konsumtionsnyttighet

1 §

Är pris, vilket grundar sig på avtal som avses i denna lag, oskäligt med hänsyn till konsumtionsnyttighetens kvalitet och den allmänna prisnivån, kan det jämkas. Är annat avtalsvillkor i sådant avtal oskäligt mot konsumenten, kan de jämkas eller lämnas utan avseende.

4 kap.

Jämkning och tolkning av avtal

1 §

Om ett pris, som grundar sig på ett sådant avtal som avses i denna lag, är oskäligt med hänsyn till konsumtionsnyttighetens kvalitet och den allmänna prisnivån, kan det jämkas. Om ett annat villkor i ett sådant avtal är oskäligt mot konsumenten eller om tillämpning-

Gällande lydelse

Har i 1 mom. avsett avtalsvillkor sådan betydelse för avtalsförhållandet, att det icke skäliggen kan fordras att avtalet, sedan villkoret jämkats, förblir i kraft i övrigt oförändrat, kan avtalet även i annat hänseende jämkas om det icke helt skall förfalla.

Föreslagen lydelse

en av det skulle leda till oskälighet, kan villkoret jämkas eller lämnas utan avseende. När oskäligheten bedöms skall hela innehållet i avtalet, parternas ställning, förhållandena vid avtals slutet och, om inte annat följer av 2 §, förändrade förhållanden samt övriga omständigheter beaktas.

Om ett villkor som avses i 1 mom. är sådant att det till följd av jämkningen av villkoret inte är skäligt att avtalet i övrigt oförändrat förblir i kraft, kan avtalet, om inte annat följer av 2 §, jämkas även till övriga delar eller förordnas att förfalla.

2 §

Om ett avtalsvillkor som avses i 1 § har utarbetats i förväg utan att konsumenten har kunnat påverka dess innehåll, skall vid tillämpningen av 1 § begränsningarna i denna paragraf iaktas.

Om ett villkor har varit oskäligt under de förhållanden som rådde vid avtals slutet, får inte vid en senare bedömning av oskäligheten förändringar i förhållandena beaktas till konsumentens nackdel.

Om ett villkor som jämkas eller lämnas utan avseende är sådant att det i strid med god sed och till konsumentens nackdel leder till en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter, får inte avtalet till övriga delar jämkas. I ett sådant fall förblir avtalet till övriga delar oförändrat i kraft, om det som sådant kan förbli i kraft.

3 §

Om ett villkor i ett sådant avtal som avses i denna lag har utarbetats i förväg utan att konsumenten har kunnat påverka dess innehåll och det uppstår ovisshet om villkorets innebörd, skall villkoret tolkas till konsumentens fördel.

4 §

Om det uppstår en tvist som gäller frågan huruvida ett villkor är ett sådant i förväg utarbetat villkor som avses i 2 och 3 §§, skall näringsidkaren bevisa sitt påstående.

Denna lag träder i kraft den 199 .

På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tillämpas de stadganden som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag**om ändring av 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 36 § lagen den 13 juni 1929 om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
(228/29), sådan den lyder i lag av den 17 december 1982 (956/82), ett nytt 4 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

36 §

 På jämkning av ett avtal om en konsumtions-
nyttighet mellan en konsument och en närings-
idkare tillämpas konsumentskyddslagen (38/78).

Denna lag träder i kraft den 199 .
 På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft
tillämpas de stadganden som gällde vid ikraft-
trädandet.

3.

Lag**om ändring av 5 § hyreslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 5 § hyreslagen av den 10 juli 1987 (653/87) ett nytt 3 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Jämkning av oskäligt avtalsvillkor

 På jämkning av ett hyresavtal mellan en
konsument och en näringsidkare tillämpas kon-
sumentskyddslagen (38/78). På jämkning av
hyrans belopp tillämpas likväl denna lag.

Denna lag träder i kraft den 199 .
 På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft
tillämpas de stadganden som gällde vid ikraft-
trädandet.

4.

Lag

om ändring av 4 § jordlegolagen

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 4 § jordlegolagen av den 29 april 1966 (258/66), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat
 genom lag av den 19 april 1974 (303/74), ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

På jämkning av ett legoavtal mellan en konsument och en näringsidkare tillämpas konsumentskyddslagen (38/78). På jämkning av hyrans belopp tillämpas likväl denna lag.

Denna lag träder i kraft den 199 .

På avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft tillämpas de stadganden som gällde vid ikraftträdandet.
